

LJUBOMIR SOPKA rođen je 1950. u Novom Orahovu. Gimnaziju završio u Vrbanju, diplomirao na Pravnom fakultetu u Novom Sadu. Radi kao sekretar u NIRO „Ruske slovo“ u Novom Sadu. Objavio je knjige pripovedaka: na rusinskom *„Usamljene žene“*, Novi Sad 1972. i na srpskohrvatskom *Tragovi*, Novi Sad 1977.

u živici od senki sapleneti cvrčci i slepi miševi

ljubomir sopka

I

Kako pođe da razreši one svoje neizvesnosti, a po svemu sudeći i sramote, misao mu se jalovo stušti na brijače iz berberske radnje njegovog oca Pante. Tako kad se u radnju ušulja pa ubledi mesečina i od senki isplete nepravilnu tamnu košaru, sitne reči se izduže a nedorečene strepnje postanu prividjenja, Teofilo dohvati brijač. Onaj najoštijeg sečiva. Najnoviji. Zaczvili da njime iskasati razbojničke reči. Neljudske. Da sledeći trag reči, prekolje, satre njihovu jazbinu u grlu doseljenika Nikodija. Gorštačku pijanicu i napasnika, koga su i sami njegovi gorštaci na silu otpremili ovamo, u ravnicu.

Nikodije veli da zna za onaj smedi Milkin list. U lice mu govori da ga je video svojim očima. Vraga, video! Kao da se to samo gleda. A kako je mogao da zna za njega kad je Milka Teofilova žena?! Kako je smeđa da zna za njega?! Pa taj list joj... taj list je na takvom mestu da nije smeđa saznati za njega. Niko to nije smeđa, a kamoli taj dodoš, uljez! Uljez tako govor. Govori u lice da je video. »Kakve su to samo noge«, govori. »Ni-smo salud zemljaci«, likuje.

Ne paleći svetla, napipa smotuljak od mekane kožice u najvećoj fioci ispod tamnog ogledala. Prospe sebi u krilo iz njega hrpu brijača. Dohvati onaj s najširim sečivom i stane ga oštiriti na glatkom kaišu, ne osetivši grižu savesti zbog mogućnosti da izazove smrt; samo malo nefinisane hladnoće niz kičmu, ništa više nego kad su ga, kao dete, plašili da krava neće pustiti mleko iz vimenja ako drobi nožem hleb u mleko.

Te napuštene brijače berbeska ruka nije dohvatiла evo tri godine. I nešto više; četvrtu promiće. Od dana kad je brica Panta mirno otisao od kuće da namiri porez, donese friškog hleba i posvršava još neke poslove u selu. Nije se vratio do podne, do uveče. Ukućani ga staše najpre sami tražiti. Onda se razišla selom i komšijska deca tražeći. Majka Savinka je zburjeno ponavljala: »Zašto baš mama to da se desi? On me nije mogao tek tako napustiti, mi se nismo svađali. Pa mi smo mirno živeli. Evo, tolike godine...« Kao da se pravdala pred radoznalim komšilukom. Taj je nestanak bio zaista čudan. Brica Panta se

ninašta nije žalio. Nije bolovao. Nije pijančio. Neobjašnjivo je nestao i ne bi od njega šest dana ni traga ni glasa.

Tako, kad ubledi mesečina pa se u bašti, u tamnu polegul živicu od senki, sapletu i polude u njoj cvrčci i slepi miševi, Teofilo krišom ulazi u berbersku radnju, tumara polumrakom. Vadi brijače iz najšire fioke ispod neosvetljenog ogledala. Sedne tako u naslonjač koji se može okretati okolo pa pri svetu mesečine prevlači sečiva preko sjajnog kaiša za oštrenje.

Sleti joj smedji list one jeseni kad je rođena, veli. Potamneli jesenji list na svetloj baršunastoj koži, i ostao. Njega je Teofilo prvi put vidio tek pošto su se venčali. »Šta ti je to?«, pitao je radoznao i pokušavao da ga izbriše, pljuvačkom ga hteo kvasiti. »Ostavi, golicaš«, vikalila je. »Je si li se to nekada povredila?«, pitao je. »To je mesto otac poljubio majci kad me je nosila, tajanstveno bi govorila,« i od toga je ostao beleg ljubavie. »Hocu i ja da ga poljubim«, govorio je, a ona se otimala kikočući se. Beše na tajnom mestu, nepristupačnom, i niko ga nije smeđo, niko ga nije mogao videti ako mu ona to nije velikodušno dopustila. Klela se da niko za njega ne zna i da niko neće, osim njega. »A, je li ga video Marko?«, uporno bi je progonio pitanjem.

Uzme onaj s najširim sečivom. Onaj najnoviji. Onda izređa i druge. Podigne ga nadolhvati mesečevih niti pa gleda dugo, od-sutno, u odsjaj žestokog sečiva. Zamišlja kako niz njega mili krv. Kako se sliva i kaplje u pomrčinu ispod njegovih nogu. Dode mu tako, navre kad upre mesečina. Kad upre mesečina nije mu potrebno nikakvo drugo svetlo. Svaki novi tračak svetlosti bio bi suvišan.

Nikada ranije u ovu radnju ne bi ušao, osim s namerom da iskamci koji dinar. Običavao bi ući onda kad se tu nađe najviše mušterija. Tada brica Panta nije imao snage da ga istera. Grdne je reči provejao ne bi li mu uz to u ruke tutnuo makaze i brijač. Uzalud. Do poslednjeg dana nije ga video s brijačem u ruci.

Sedmog dana neko je iz komšiluka javio da su pronašli Teofila. Sklupčao se bio na dasci poljskog klozeta u nekom napuštenom dvorištu. Slučajno su ga pronašla deca. Dotle je uspeo stići onoga dana kad je nestao i tu ga izdalо srce. »Znala sam da nije otisao od svoje volje. Mi se nikada nismo svađali«, jecala je oronula majka Savinka.

Panti bi bilo draga da ga vidi s brijačem u ruci, makar to bilo i iz najveće nevolje. Tako, kad upre mesečina, dode mu da onom Nikodiju preze vrat kao poslednjem živinčetu na bujništu; vadi brijač te ga prevlači preko sjajnog kaiša da ne izneveri, da ne stane kad se odluči da pode onamo. Vitla njime kroz vazduh, uzima drugi, treći, razbacujući ih oko sebe.

II

Milkino i Teofilovo venčanje beše skromno, mada su njeovi imali veliku želu da naprave pristojnu svadbu svome jedincu. Nešto zbog toga što su tih posleratnih godina seljac retko nosili svoje čekinjaste brade brici Pantu na ulepšavanje, a kosu sekli sami, odoka, kojekako i nakaradno, te se ovaj nije mogao bogzna kako opariti, a više stoga što Milka nije imala naročito bliskog roda — slavlje ne beše nikakvo. Ostala je bila bez roditelja i braće. Brata Marka je iznad svega volela. Beše snažan i naočit i za života vazda njena savest i savet.

Koliko su Panta i Savinka prikratili na slavlju, toliko su sebi mogli priuštiti veće zadovoljstvo snahom koju su dobili. Tako krupne i jedre žene nije ni bilo u njihovom kraju. Nije svakako bilo otkako je Perina Mara, načinivši grdu bruku s丈me mužu i njegovim starim, otišla zauvek s nekim šoferom.

Kako je komšiluk držao da će Teofil ostati neženja ili, u najboljem slučaju, naći posve beznačajno čeljade, dolazak Milke u kuću beše nešto nalik na veliku podvalu. Zaključiše da je snaha verovatno s nekom skrivenom falinkom, te isčekivaše da i to iznedri vreme.

Brica Panta je još jednom u svome veku živnuo. Prvi put je tako bilo kad je doveo Savinku u kuću svoga oca. Po vas dan držao bi otvorenu, radnju ne skidajući iznad vrata mesingani kotur kojim označavaše da radi. Obigravao je oko mušteriju, pljeskao glatko izbijane obraze, obasipao im glave mirišljavim oblačićima raspršene kolonjske vode. Ovi ga podsticale pitanjima »Kako snaha?«, dok ih je brižljivo oblagao čistim peškirima. Neki bi kradomice zavirivali u dvorište kroz stražnji prozor, me bi li ugledali Milku.

Majka Savinka je prolazila ulicom tinjanjući između neizvesnosti i ponosa, sigurna jedino da je neće saletati pitanjem »Pa kad ćeš da ženiš?« Kod kuće potajno i tiho strahovala. U snu joj se javljalo mravoliko prividjenje koje je, nejako i povijenog tela, uprilo golen tovar te ga vuče nekamo bez plana i vidika. Vuče neki mirisni kolač, a napasni crvi kidaju njegove krhke ivice, rasipajući uz bezvremenim put njegovu slast. Ujutru bi doveo Milku pred ikonu na kojoj sveti Đorđe probada žabliku neman, molečivo govoreći: »Milka, sine, vidiš kakvi su ljudi. Pazi se. Nemoj da grešiš dušu. I ti i Teofilo ste tako neiskusni.«

To udubljenje na njegovom grudnom košu nije primetila zadugo. Ko zna da li od stida, od priželjkivanja sreće, od rano otkrivene nevolje, tek nije ga zadugo primetila. Možda je držala da niko na ovom svetu ne može imati to udubljenje na grudima, ili ga je, prosto, brižljivo krio od mje. Ko zna? A beše to neobična uvalina u sajim kostima koja davaše njegovom telu izgled presamićenog kržljavog krastavca. Noću mu ga kradom merila znojnim prstima, nadajući se da joj se sve samo čini, da će, ako ga zaista ima, nestati, izdići se, ako mu jednom pomogne da snažno udahne vazduh na tom mestu.

A kad im se rodio sin Miroslav, ostala je nuda da bar on neće imati to udubljenje. Da će biti stasit i snažan kao Marko. Brata Marka je volela iznad svega. Još uvek joj pred očima stajao onako golem, onda bi je dohvatio oko struka, dizao iznad glave i zanjihao, a ona se smejalica, sigurna da je u njegovim rukama bezbedna. I njenog Teofila bi mogao tako, i on bi uzalud mlatarao nogama da dohvati zemlju. I Nemac koji ga je vodio, onda kad ga je poslednji put videla, beše mu samo do ramena. Onako malenoj ne beše joj jasno zašto ga Marko ne dohvati i prosto ne baci u jarugu, bilo gde. Dugo je gledala za njima, a kad su se počeli pretvarati u nejasne obrise učini joj se da je to i uradio.

U kući ne beše prevelika raskoš, ali brica Panta skupi novac da unuka Miroslava jednoga leta pošalje na more. Veli, od toga deca jačaju, rastu im kosti. Pretvara se morsko sunce na njihovoj koži u snagu i zdravlje.

Dok su se vraćali s mora, tu nadomak kuće, Miroslav posno pohita desetak koraka ispred svojih roditelja, svestan da je doživeo nešto zbog čega je drukčiji od ostalih iz ulice, bolji, da je činjenica njegove morske boje, na brzinu i na silu preobraćenog pigmenta, dovoljna da mu prida naročiti značaj u očima onih koji su ga i sada zasigurno znatiželjno posmatrali prikrenuti u put.

Vršnjaci njihovog Miroslava bezbrižno su visili po krošnjama okolnih dudova, poput sitnih nedozrelih plodova. Opori grozdovi izmešani s oblakom dudinja što traju između meda i nesrećne dudovače, još uvek ne znajući da čovek ima pravo i može da prekorači granice sopstvene ulice i odjezdi na neko more.

Kad primeti pred sobom načekane krošnje, potriči radosno vičući:

— Ja sam se slikao na magarcu! Slikao sam se na magarcu!

A dečaci se njišu pod avgustovskim suncem svakojako viseći na granama, ne sluteći iz koje blagodeti upravo dolazi Miroslav. Nešto zatim zacerekaše se kroz lišće lica uokvirena belim i tamnoljubičastim lepljivim medom dudinja:

— Konačno si i ti našao prijatelja koji ti je potam!

— Ja sam bio na moru... od toga se jača... biću kao moj ujak Marko... — ustuknu obeshrabreno dete i postideno kretnu natrag roditeljima, osluškujući i dalje kako se opori dečaci divlje i neomeđeno penju ka vrhovima grana, te naslutiti da oni pogledima otuda putuju. Poleću s onih visina; možda samo tražeći čistine na kojima lenstvuju ogromne lubenice brižljivo čuvane od nedarežljivog čuvara; oaze paradajza i šargarepe sakrivene u zgusnutim kukuruzištima; a možda jezdeci čak tamo do one stene kraj koje se on slikao jašuci na magarcu, ili dalje.

— Hajde, nesrećno moje dete. Idemo — doziva ga Milka, zaboravivši na mistične mogućnosti morskog sunca. Ostavljujući za sobom Teofila, ne osvrćući se.

Ta je slika s magarcem dobila počasno mesto ispod ikone na kojoj sveti Đorđe probada debelim kopljem zeleno čudovište, a belac mu se dostojanstveno propao na zadnje noge i ostao tako ukočen. Neko vreme iza toga, u poširi okvir od orahovine zataklala je Milka, u desni ugao između daske i stakla, malenu sliku, isecenu iz neke velike, svog brata Marka, da bdi nad pretvarjanjem mistične morske boje u snagu i razum, i muškoštenjenog Miroslava na priliku ujka-Marka.

Brica Panta pronađe fotografiju iz vremena kad je berberski šegrt bio, što se i na samoj fotografiji video, jer su mu iz gornjeg džepa napadno virili brijaci i češalj. A video se i jer je imao tek izrađenu mušku frizuru u koju je bio uložio primetan trud. Tu je fotografiju brica Panta zatakao u levi ugao, nasuprot ujka-Marku, da se nađe Miroslav za lepotu i hitrost.

Majka Savinka bi svako veče skrštenih ruku probdela neko vreme pred ikonom svetog Đorda. Micale su joj se usne od govora i drhtanja, a pogled joj, silno pobožan, klizio niz likove na ikoni, a potom na fotografije u okviru od orahovine. Zapravo, svetoga Đorda je pogledala tek dok izgovaraše ono »spasi« i »poddari«, a žaboliku neman prezreće zbog nemoći i nezgrapnosti da dokrajci nesrećnu devicu i predanje u svoju korist, pa bi stuštila pogled nadole, na fotografiju s mora i još pobožnije zurila u trojstvo koje su činile Miroslavljeva glava u slamenom šeširu, Markova pa Pantina glava Taj slameni šešir je majka Savinka naročito tražila po vašarima s proleća, a onda ga brižljivo sakrivala da iznenadi i Miroslavu uoči samog odlaska na more. U taj se šešir on, ko zna zašto, prvog dana na moru upišao, pa je Milka predložila Teofilu da o tome nipošto ne govore majka Savinka, i on se složio da bi joj to veoma teško palo ako bi saznala.

U sredini trojstva beše izdužena magareća glava. Zagledana negde preko objektiva foto-aparata, navodiše na sadržaj kakvog svetog ali mučeničkog predanja. Ta je glava zamenila trećinu trojstva kome se majka Savinka predavala svako veče, kad se jedne noći mladenački portret ujka-Marka zauvek i bestraga izgubio iz ugla između stakla i orahovine okvira. Majka Savinka se klela onim svecem da ne zna gde je slika ujka-Marka. Klela se porodičnim mirom, klela se čime je stigla.

One noći kada je Nikodije rekao Teofilu da zna za Milkin list, pa je ovaj prvi put povadio brica-Pantine brijace iz kožnog smotuljka i čitavu noć ih oštiro u radnju osvetljenoj tek pomarnom mesečinom, majka Savinka je probdela sedeći na krevetu u spavaćoj košulji. Nežno je sažaljevala Teofilu osvetu, sluteći njen rasplet, a svoju sudbinu i sudbinu svog Teofila, a pred zoru tumaranje, koraci i razbacivanje alata u berberskoj radnji nisu se više čuli. Tiho je ušla u radnju i sama, ne paleći svetlo da ne bi privukla nekog radozonalca s ulice. Zaspao je bio na berberskoj stolici, rasuši oko raznobojne brijace. Pokrila je usnulog Teofila gunjem i otrla mu rukom znoj ispod razbarušene kose i s vrata. Kao nekada kad je dete bio, pa od preterane igre znao zaspati među svojim drvenim igračkama i raznobojnim klierima, skupila je za njim sečiva isukana iz plastičnih i koštanih drški raznih boja. U povratku prođe ispred svetog Đorda, baci mu nevažan pogled i podaničko prezrenje što je sprečio zelenu neman da proždere devicu te uzme ono što mu je ko ţrtva bilo prineseno. »Skoro će svanuti«, uzdanhu, »spasi«, reče, »i podari«, zamoli, »a ja će svenuti ako ova mesečina potraje.«

S rusinskom preveo M. Ramač

ODMOR

danica vujkov

Oni koji misle da me poznaju, uporno me traže: zvone telefonom, lupaju u prozore, ili stoje pred vratima, zvone i nadaju se da će im otvoriti. Gori svetlo, sigurno je kod kuće, čujem njihove glasove. Zatim, još nekoliko puta zvono... Nadaju se da će otvoriti vrata, ali u ovo vreme, i u ove sate, nikom ne otvaram, i nikog ne pozajem. Na odmoru sam! Odmaram se, a i ne osećam se najbolje, odgovaram onima koji me zovu telefonom. Da, na godišnjem odmoru... Ne izlazim! Ni televiziju ne gledam! Ne gledaš?

DANICA VUJKOV rođena je 1948. u Dečju. Diplomirala je jugoslovensku književnost na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. Objavila je knjigu proznih tekstova *Noć kao znak*, Matica srpska, Novi Sad 1978. Radi na Televiziji Novi Sad u kulturnoj rubrici.

(veliki znak čuđenja). Ne, ne gledam... Pa, šta onda radiš?... Pišem. Samo ne pitajte šta pišem. Da, objaviću, imam izdavača... Ali, ko danas čita? Dobro pitanje: ko danas čita? Ali, dok mi razgovaram neko, ipak, nema sumnje, čita.

Čitaće, ja te pozdravljam! Sve ovo do sada napisano, i nije obavezno da pročitaš. Za tebe i velike nespavače, napisaću kratku priču pod naslovom ODMOR. Dakle, priča ODMOR počinje.

ON i ONA provodili su zajedno svoje slobodno vreme. Telefonom su se dogovarali gde i kada će se videti, posle završenih radnih obaveza. Pri tom su i obaveštavali jedno drugog šta su u međuvremenu radili, koga su sreli, s kim su razgovarali, šta su jeli i u koliko sati. Zatim bi on nju pitao: šta ćemo, kad se uademo, imaš li neki plan? Ona bi tada, već prema prilici, govorila u slušalicu »neki plan«. Razgovor su završavali tako što su još jednom utvrdili u koje vreme će se naci. E, sad, gdje su se oni nalazili? U kafanama nisu. On nije ni pio, ni pušio. Nisu ni na »nekom« mestu u gradu, već je on u zakazano vreme dolazio kod nje. Ona ga je uvek čekala s nestrpljenjem, i čim bi čula zvonot, trčala je da otvari vrata. Nije volela kad zakasni i ne dođe u zakazano vreme, pa